

LiBeRtE
yayınları

Niemietz, Kristian, *Sosyalizm: Çökse de Ölmeyen Bir Fikir*,
çev Burak Ertaştan, Ankara: Liberte Yayınları, Haziran 2023.

Sosyalizm

Çökse de Ölmeyen Bir Fikir

Kristian Niemietz

Çeviren Burak Ertaştan

LiBeRtE

Sosyalizm

Çökse de Ölmeyen Bir Fikir

Socialism: The Failed Idea That Never Dies

Kristian Niemietz

Çeviren: **Burak Ertaştan**

ISBN: 978-605-9823-67-8

Liberte Yayınları® | 251

1. Baskı: Haziran 2023

© 2023, Liberte Yayınları®

© 2019, The Institute of Economic Affairs, London

Bu kitap ilk olarak, 2019 yılında, The Institute of Economic Affairs tarafından *Socialism: The Failed Idea That Never Dies* adıyla basılmıştır. .

This book is first published by the Institute of Economic Affairs under the title *Socialism: The Failed Idea That Never Dies* in 2019.

Yayın Yönetmeni: **Emre Turku**

İç Tasarım: **Serpil Koçtürk**

Kapak Tasarımı: **Aburrahman Yılmaz**

Baskı: **Reprobir Matbaa**

Adres: 1514. Sokak, No: 23, 06378 İvedik OSB Yenimahalle / Ankara

Telefon: (312) 395 20 29 | Sertifika No: 47381

LiBeRtE
yayınevi

Adres: GMK Bulvarı No: 108/16, 06570 Maltepe, Ankara

Telefon: (312) 230 87 03 | Faks: (312) 230 80 03

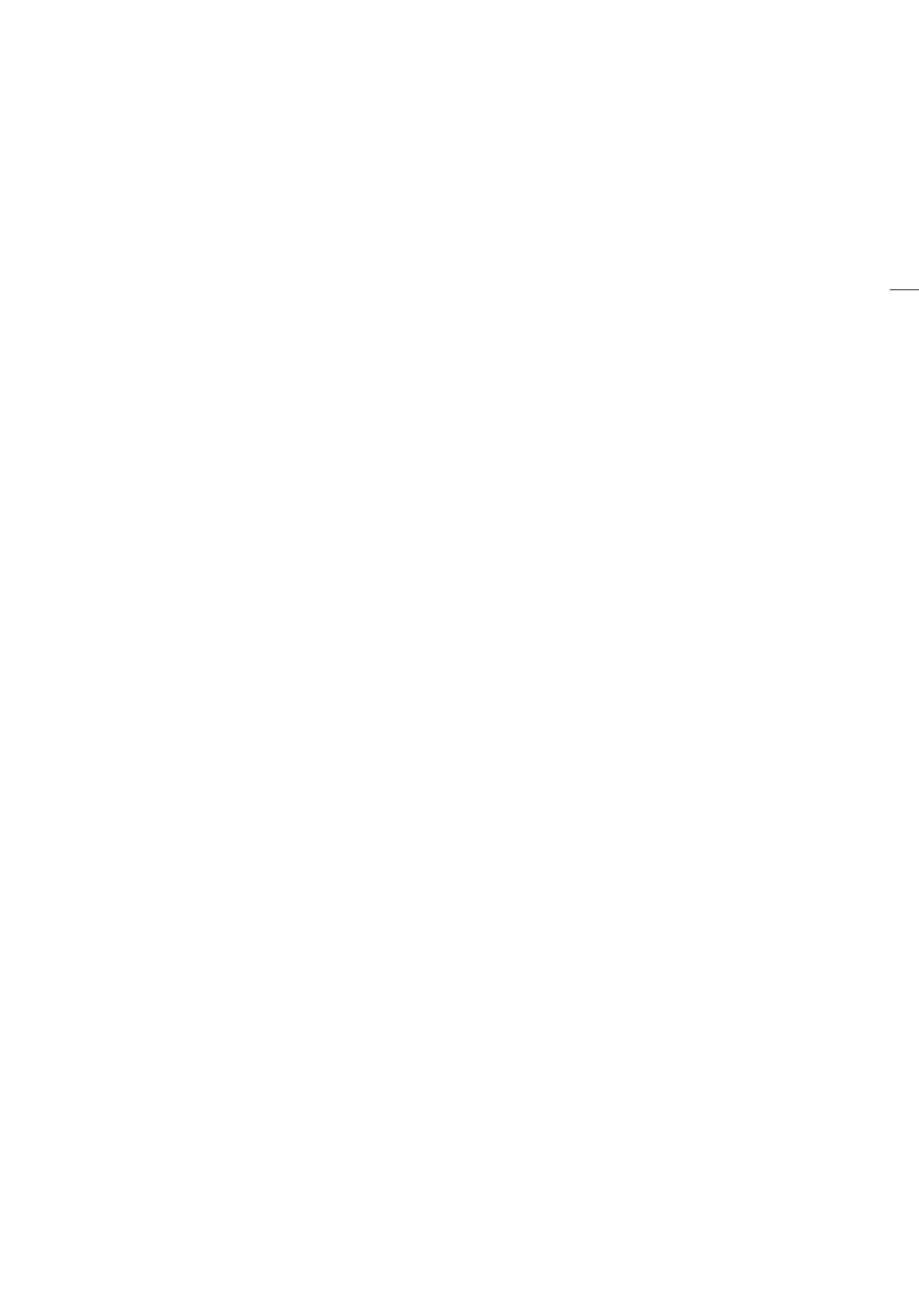
E-posta: info@liberte.com.tr | Web: www.liberte.com.tr | Sertifika No: 52155

Liberte Yayınları® Liberte Yayın Grubu'nun tescilli bir markasıdır.

Kristian Niemietz

Dr. Kristian Niemietz, the Institute of Economic Affairs'da (IEA, İktisadî Meseleler Enstitüsü) Politik Ekonomi kürsüsünün başkanıdır. Berlin Humboldt Üniversitesi ve Salamanca Üniversitesi'nde iktisat, Londra Kraliyet Koleji'nde politik iktisat öğrenimi görmüştür. Merkezi Berlin'de bulunan Institute for Free Enterprise'da (IUF, Hür Teşebbüs Enstitüsü) çalışmış, Londra Kraliyet Koleji'nde iktisat dersleri vermiştir. *A New Understanding of Poverty* (2011), *Redefining the Poverty Debate* (2012) ve *Universal Healthcare Without the NHS* (2016) kitaplarının yazarıdır.

İÇİNDEKİLER

Mütercimın Meramı	XIII
Özet	1
1 Sosyalizmin Bitmeyen Cazibesi	5
2 Stalin İdaresindeki Sovyetler Birliği: ‘Tek Hedefe Yönelmiş Bütün Bir Ülke’	57
3 Mao Zedung İdaresindeki Çin: ‘Devrimci Bir Rejim Kendini Tehdit Eden Zevatın Belli Bir Kısmından Kurtulmak Zorundadır’	89
4 Fidel Castro İdaresindeki Küba: ‘Yeni İnsanın İnşasının Başlangıcı’	103
5 Kim Il Sung İdaresindeki Kuzey Kore: ‘Diktatörden Ziyade Bir Mesih’	117
6 Kızıl Kmer İdaresindeki Kamboçya: ‘Adaletin Krallığı’	135
7 Enver Hoca İdaresindeki Arnavutluk: ‘İşçi Sınıfı İktidarda’	153
8 SED İdaresindeki Doğu Almanya: ‘İşçi Sınıfının Örgütlü Gücü’ ..	159
9 Hugo Chávez’in Venezuelası: ‘Bir şey Yapmanın Farklı ve Daha İyi Bir Yolu: Adına Sosyalizm Deniyor’	187
10 Sosyalist Fikirler Neden Hâlâ Ayakta?	223
11 Sonsöz: Bir Alternatif Tarih: Hakiki Sosyalizm Deneniyor	263
Kaynakça	311

TABLO VE ŐEKİLLER

Tablo 1: Devlet Düzenlemesine (Regülasyonlara) Verilen Destek ... 10

Tablo 2: Halk Meclisi'nde Sandalye Dağılımlı 268

Őekil 1: Sektörler İtibarıyla Kamu Mülkiyetine Verilen Destek (%). 7

Őekil 2: Sektörler İtibarıyla Kamu Mülkiyetine Verilen Destek (%) 8

Őekil 3: Sektörler İtibarıyla Fiyat Kontrollerine Verilen Destek (%). 9

Őekil 4: Daha Büyük (İri) Devlete Verilen Destek (%). 11

Őekil 5: Ekonomik  zg rl k  l meleri. 21

Őekil 6: Çin Halk Cumhuriyeti-Tayvan (KBMG) (1980-2017) 98

Őekil 7: Çin'de Fakirlik (1981-2013) 99

Őekil 8: Arnavutluk-Bulgaristan-Romanya (KBMG). 154

Őekil 9: Őili ve Venezuela'da Kişi BaŐına Milli Gelir (1980-2016). 191

Őekil 10: Petrol Fiyatları (1989-2017) 193

Őekil 11: Temel yönetiŐim göstergeleri (2000-2015). 195

Őekil 12: Kişi BaŐına Küresel (Toplam) GSYİH (tarihî seyrir). 241

Őekil 13: Toplam Nüfus ve Toplam Fakirlik (1850-2010) 242

Őekil 14: Ortalama Hayat Beklentisi (1870-2015). 243

Őekil 15: İŐi BaŐına Yıllık  alıŐma S resi. 244

Beynelmilel sosyalizmin kızıl bayrağı, hükümet konağında ve Berlin'deki kamu binalarının hepsinde dalgalanıyor... Halkın haklı dâvası için yıllarca süren çaba ve mücadelemiz, şimdi başarıyla taçlanıyor. Çalışan sınıfı sömüren... sistemiyle kokuşmuş eski rejim, paramparça edildi. Çocuklarımın ve çocuklarımın çocuklarının istifade edebilmesi için, kardeşlik ve evrensel iyiliğin bu yeni hükümranlığının başlangıcına dair, amatörce de olsa, birşeyler yazmaya niyetlendim.

Eugen Richter
Sosyalist Bir Gelecekten Manzaralar (1893: Bölüm 1)

Bütün halkın ekmek tayınlarının yarı yarıya azaltılması için emir verildi, bunu et tayınlarının tamamen kaldırılması emri izledi... Bundan sonra vuku bulacak hadiseleri, olduğu gibi aktaramayacağımı düşünüyorum. Yarın, günde on iki saat çalışma zorunluluğu geliyor. Yazmak için fazla vaktim olmayacak yani... Şunu da belirtmeliyim ki takibata uğramaktan ve evraklarıma her an el konulmasından duyduğum endişe giderek artıyor.

Eugen Richter
Sosyalist Bir Gelecekten Manzaralar (1893: Bölüm 32)

Komünizmin bittiği sonucuna varamayız. Komünizm, toplum ölçüğünde denenmedi.

Profesör Stephen Resnick, Massachusetts Üniversitesi

Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin zerresi bulunmaz... Sosyalizmle alâkası yoktur.

Profesör Noam Chomsky (tarih yok)

Sosyalizm, kötü uygulanmış iyi bir fikirdir.

*2002 yılında Doğu Almanya'da yapılmış bir saha araştırmasından.
Cevap verenlerin %82'si bu fikre katılmıştır.*

Sosyalist bir toplum... henüz yok, fakat bir gün mutlaka olmalı.

Owen Jones (2016)

Castro, Mao, Stalin ve Lenin... bu fikirleri uygulama teşebbüsünde bulunmadığından, buradan çıkarılacak ilk ders 'sosyalizm' ve hatta 'komünizm'le ilgili değildir.

Nathan Robinson (Current Affairs) (2017)

Sosyalizm hiç uygulanmadı.

Büyük Britanya Sosyalist Partisi (1999)

Komünizm ve kapitalizm arasında hiçbir zaman bir mücadele yaşanmadı. Sovyetler komünizmi kurmadı.

Profesör Richard Wolff, , Massachusetts Üniversitesi

Eski Sovyetler Birliği ve Doğu Bloku gibi, Çin ve Küba'nın da sosyalizmle bir ilgisi yoktur.

Uluslararası Sosyalist Teşkilatı (The International Socialist Organization) (tarih yok)

Sosyalizm... çökmedi, çünkü henüz kurulmadı.

Birleşik Sol [Doğu Alman muhalif grup] (1990)

[Doğu Almanya'nın] Stalinci bürokrasisi... sosyalizm fikrine itibar kaybetti. Biz Spartaküschüler, diyoruz ki: İşçi sınıfının hakiki liderliğindeki sosyalizm henüz kurulmadı bile.

*Spartakist-Arbeiterpartei Deutschlands
[Doğu Alman muhalefet partisi] (1990)*

Bugün dünyada sosyalist olarak tanımlayabileceğim bir ülke yok.

Eric Ruder, Sosyalist işçi (2010)

Kabahati niye sosyalizmde buluyoruz? Burada [Venezuela'da] uygulanan bir ideoloji değil ki; tıpkı Sovyetler Birliği döneminde sosyalizmin uygulanmadığı gibi... Maduro ve hükümeti, eşitlikçi demokratik sosyalizmin vaz'ettiği değerleri lâıyıkıyla uygulayabilseydi halk aç kalmazdı.

Ryan Beitler (2017)

Sosyalizm yetmiş yıl tecrübe edildikten sonra, çoğu entelektüelin... ne kadar çok çabalırsa çabalansın, sosyalizmin entelektüel liderlerinin arzuladığı gibi işlememesinin bir nedeni olup olmadığını merak etmekte isteksiz... oldukları rahatlıkla söylenebilir.

Entelektüellerin sahiden sosyalist bir toplum arama yolunda gösterdiği beyhude çaba... uçsuz bucaksız bir 'ütopyalar' zincirinin - yanıldığını sonradan anlayacak şekilde- idealleştirilmesiyle sonuçlanır -Sovyetler Birliği, sonra Küba, Yugoslavya, Vietnam, Tanzanya, Nikaragua.

F. A. Hayek (1988)

Mütercimim Meramı

NİEMİETZ'İN BU KİTABININ TERCÜMESİ BENDEN KAYNAKLANAN sebeplerle hayli gecikti. Liberte Yayın Koordinatörü Özlem Çağlar Yılmaz sık sık arayıp hatırlatmasa, muhtemelen daha da gecikecekti.

Çevirinin akıbeti hakkında yaptığımız telefon görüşmelerinden birinde Niemietz'in bu kitabının Türkiye'de de yayınlanmasını teşvik eden ve Network for a Free Society vasıtasıyla tercümesine katkıda bulunan birinden söz etmişti. Sonradan öğrendiğime göre, kitabın tercümesini takip eden bu isim Linda Whetstone imiş.

Linda Whetstone'u tanıma fırsatım olmadı. İtiraf etmeliyim ki vefat haberini alana kadar adını bile duymamıştım. Niemietz'in kitabının baskıya girmesini sabırsızlıkla bekleyen kişinin vefat ettiğini öğrendiğimde, büyük bir hüzün ve suçluluk duygusu kapladı içimi. Birkaç dakika öncesine kadar adını bile duymadığım bir

kişiyeye karşı ödenmemiş bir borç olarak gördüğüm bu tercümeyle, daha fazla gecikmeye mahal vermeden tamamlamak için yola koyuldum. Elinizdeki çeviri, bu çalışmanın ürünü.

Gerek internetten yaptığım araştırmada, gerek şahsen tanıyanlarla sohbetlerimde Whetstone hakkında hep iyi şeyler duydum. Sonradan fark ettim ki onu seven, sitayişle bahseden insanları ben de seviyorum. Müşterek dostlarımızın ve bu çevirinin, Whetstone ile -ya da dostlarının ona seslendiği gibi, Linda ile- aramızda kuvvetli bir bağ oluşturduğuna inanıyor, hatırasını saygıyla yad ediyorum.

Sabır ve hoşgörü sınırlarını sonuna kadar zorladığım Özlem Çağlar Yılmaz başta olmak üzere bu kitabın yayına hazırlanmasında emeği geçen Liberte mensuplarına, başım her sıkıştığında soluğu yanında aldığım kıymetli hocam Atilla Yayla'ya, kitabın orijinalinde Almanca olarak yer alan bir dipnotu tercüme etme nezaketinde bulunan hocam Faik Tanrıkulu'na ve nihayet bu kitabın daha temiz bir şekilde okuyucuyla buluşmasını sağlayan Melik Nazır Esirci ile Hatice Aksöz'e teşekkür ediyorum. Sağolsunlar, var olsunlar.

*Burak Ertaştan
Üsküdar, 2022*

Özet

SOSYALİZM, BRİTANYA'DA RAĞBET GÖRÜYOR. SADECE 2000'li yıllarda doğanlar arasında değil, 30'lu ve 40'lu yaşlardaki insanlar arasında da. Farklı saha araştırmaları da bunu teyid ediyor. Genel olarak sosyalizme verilen desteği ortaya koyan bu araştırmalar, her biri pekâlâ sosyalist olarak tanımlanabilecek geniş bir politikalar setine verilen destek mahiyetindedir.

Tuhaf olan şu ki soyut (teorik) sosyalizme verilen destek, sosyalist bir sistemin -geçmişte ya da günümüzde- yaşanmış örneklerinin herhangi birinde müspet karşılık bulmaz. Öyle ki eski Varşova Paktı ülkelerine, Maocu Çin'e, Kuzey Vietnam'a veya Kuzey Kore'ye gıptayla bakan insanlar bugün Britanya'da küçük bir azınlığı teşkil eder. Sosyalistler, sosyalist bir toplum inşa etmeye dönük iki düzineden fazla başarısız girişimle aralarına başarıyla mesafe koymuşlardır. Bu sistemlerin 'sahiden' sosyalist olmayıp, sosyalist idealden bir sapmayı temsil ettiği yönündeki iddiaları geleneksel bir bilgelige dönüşmüştür. Bugün -diyelim ki- eski Sovyetler Birliği'nin başarısızlıklarını çağdaş bir sosyalistin önüne sürmek bir hafiflik olarak görülür.

Sosyalistler, sosyalizmin çağdaş ve tarihî örnekleriyle aralarına mesafe koyarken, kendilerinin tam olarak neyi farklı yapacaklarını açıklamakta güçlük çekerler. Sosyalistler, somut ve kurumsal özellikler yerine teoriye sığınma ve yüce amaçlardan söz etme eğilimindedirler. Bu amaçlar (meselâ ‘ekonominin demokratikleştirilmesi’) herhangi bir yenilik taşımaz. Daha önceki sosyalist projelerin arkasında yatan amaçlarla aynıdırlar. Sosyalizm bu amaçları hiçbir zaman gerçekleştiremedi, fakat bunun sebebi yeterince denenmemiş olması değildir.

Sosyalist bir tecrübe genel olarak gözden düştüğünde, *haki-ki* sosyalizm bu değil şeklindeki savunma geriye dönük olarak devreye alınır. Sosyalist tecrübenin en parlak dönemini yaşadığı dönemlerde ise, bu tecrübenin sosyalist itibarını neredeyse hiç kimse tartışmaz. Tam tersine, fiilen bütün sosyalist rejimler coşku dolu övgüler topladıkları balayı dönemleri yaşamış ve önde gelen Batılı entelektüellerin büyük kısmı tarafından rol model olarak benimsenmişlerdir. Sosyalist dâvâ için bir yük hâlini almalarından hemen sonra bu rejimlerin sosyalizm versiyonları ‘gayri sahih’ bulunarak geriye dönük olarak yeniden tanımlanmıştır.

Bu yol, binlerce Batılı entelektüelin siyasî hacılar olarak Sovyetler Birliği’ne gittiği 1930’larda açılmıştır. Rejimin mezalimi batıda büyük ölçüde bilindiği halde -yahut bilinmesi pekâla *mümkün* iken- Sovyetler Birliği’nin işçiler önderliğindeki bir avam (halk) demokrasisi olma yolunda ilerlediği iddia edilmiştir. Bilâhare ‘Stalin sevdası’ gözden düştüğünde, Stalin’in Batılı muhiplerinin çoğu kendi pozisyonlarını açıkça bildirmeyip bu konuda sessiz kalmakla yetinmişlerdir.

Aynı şey 1960’larda tekrar yaşandı; fakat bu defa Küba ve Kuzey Vietnam ile hepsinden öte Maocu Çin revaçtaydı. Batılı entelektüeller, Sovyetler Birliği’ne giden hacıların daha evvel yaptıklarına

benzer şekilde sürüler halinde bu ülkelere akın etti ve methiyelerle döndüler. Bu yeni ütopyalar bir taraftan batı kapitalizmine, diğer taraftan Sovyetler Birliği ve müttefiklerinin gözden düşmüş sosyalizmine bir alternatif olarak sunuldu. 'Bu defa tamamen farklı' ifadesi hiç de yeni değil: 1960'lardan bu yana Batılı entelektüeller, başarısız olmuş daha evvelki teşebbüslere muhalefet eden yeni sosyalist tecrübelerin tamamını bu şekilde tanımlamışlardır.

Küba, Vietnam ve Maocu Çin 1970'lerde gözden düştüğünde, yerlerini Arnavutluk ve Kamboçya aldı. Bu defa hacılar küçük çaptaydı, fakat izlenen yol aynı idi: Batılı muhipler önceki sosyalist tecrübelerin kirletilmiş olduğunu, samimi işçi ve köylü demokrasisinin bu defa yükseleceğini iddia ediyorlardı. Bu ülkeler kendilerini dış dünyadan çok büyük ölçüde tecrit ettiğinden, sosyalizmin itibar kaybetmiş versiyonlarıyla münasebete girerek kirlenmemişti.

Sosyalizmin en bariz iki doğal deneyi, sosyalist ve geniş ölçüde kapitalist iki parçaya ayrılan Kore ve Almanya'dır. Bu tecrübelerin ürettiği nihai sonuçlar bugün ortada. Fakat jüri üyelerinin kahir ekseriyeti bu ülkelerin kapitalist parçasındansa sosyalist olanına yakınlık duyan Batılı entelektüellerden oluşuyorken her şey hep bu kadar açık değildi.

Yukarıda tanımlanan yolun -çoşkulu bir benimsemenin ardından, geriye dönük olarak sahip çıkmama hâlinin- en güncel örneği Venezuela. 'Venezuela sevdası' 2005 civarında başladı. En öne çıkan iddia, bir kez daha 'bu defa her şey farklı olacak' idi: '21. yüzyıl sosyalizmi' geçmişin tavandan-tabana otoriter sosyalizmiyle hiçbir müşteregi bulunmayan, tabandan-tavana demokratik sosyalizmi olacaktı. Venezuela kendini bir anda Batılı hacıların akınına uğramış halde buldu. Venezuela'nın ekonomik kaosa, siyasî çalkantıya ve otoriterliğe sürüklenişiyse, Chávez'in ölümü-

nün üstünden çok geçmeden Venezuela sevdası sönmeye başladı. Bir sessizlik döneminin ardından Batılı sosyalistler, Chávezciliğin sosyalist itibarını açıkça tartışmaya başladı. Venezuela hiçbir zaman 'sahiden' sosyalist olamamış ülkelerin uzun listesine eklendi.

Başarısızlık listesi kabarık olduğu halde sosyalizm, kapitalizmden uzak ara daha popüler olmaya devam ediyor. Jonathan Haidt'in bir duygudan yola çıkarak oluşturulan kanaatler için başvuru sonradan (post-hoc) haklılaştırmalara yönelik bulgulara ilişkin siyasî ve ahlâkî muhakemeleri inceleyen bir araştırması, bu durumun sebeplerine dair tafsilatlı açıklamalara girişir. Kapitalizm söz konusu iken duygular menfidir: kapitalizmle ilgili olarak çoğu kişi olumsuz *hisler* besler. Sosyalizm ise, tam tersine, ahlâkî duygularımızla uyum içindedir. Sosyalist olmak, kolayca ve doğal olarak bize ulaşan 'hazır bulduğumuz bir fikir'dir. Bir piyasa ekonomisinin faydalarını kavramak ise, tam tersine, biraz entelektüel öz-disiplin gerektirir. Milton Friedman ve F. A. Hayek gibi piyasa ekonomisinin en önde gelen entelektüelleri bile kariyerlerine serbest piyasacılar olarak başlamamışlardır.